

Saamelaisten totuus- ja sovintokomission asettaminen

Valtioneuvosto yhteistyössä saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa

1. Johdanto

Totuus- ja sovintokomissioinstituutio juontaa juurensa 1970-luvulle. Kansainvälisesti totuuskomissioiksi (truth commission) tai totuus- ja sovintokomissioiksi (truth and reconciliation commission, TRC) kutsutaan prosesseja, joissa tarkastellaan historiassa tapahtuneita kollektiivisia vääryyksiä. Totuuden, eli sen, mitä on tapahtunut, selvittämällä pyritään muun muassa estämään se, että näitä vääryyksiä ei enää tapahtuisi. Työn painotus on paremmassa tulevaisuudessa. Totuus- ja sovintokomissioita on toteutettu noin 40 maassa. Etelä-Afrikan apartheidia selvittänyt totuus- ja sovintokomissio Truth and Reconciliation (1996–2002) on komissioista kansainvälisesti tunnetuin. Alkuperäiskansoja suoraan koskevista prosesseista tunnetuin on Kanadan The Truth and Reconciliation Commission of Canada (2008–2015).

Ruotsissa saamelaiskäräjät on yhdessä syrjintävaltuutetun kanssa selvittänyt vuodesta 2015 lähtien edellytyksiä totuus- ja sovintoprosessin aloittamiselle. Ruotsin hallitus on saamelaiskäräjien aloitteesta kesällä 2019 päättänyt edetä asiassa ja käynnistänyt neuvottelut saamelaiskäräjien kanssa sovintokomission asettamisesta. Ruotsin saamelaist ja kirkko ovat aiemmin yhdessä läpikäyneet Vit bok -prosessin Ruotsin kirkon toimista saamelaisia kohtaan. Norjassa suurkäräjät on asettanut kesäkuussa 2018 nelivuotisen ja kaksitoistahenkisen totuus- ja sovintokomission selvittämään saamelaisten alkuperäiskansana ja kveenien kansallisena vähemmistönä kokemaa norjalaistamispolitiikkaa 1800-luvun alusta tähän päivään. Suomen saamelaiskäräjien vaalikauden 2016–2019 toimintaohjelman kirjauksesta ”perustetaan totuuskomissio” johtuen, saamelaiskäräjät on esittänyt totuus- ja sovintoprosessin aloittamista Suomen valtiolle.

2. Totuus- ja sovintoprosessin eteneminen ja valmistelu

Saamelaisten rajat ylittävän, poliittisen yhteistyön 100-vuotisjuhlallisuuksien yhteydessä Trondheimissa järjestetty Saamelaisten parlamentaarikkojen konferenssi käsitteli totuus ja sovinto -aihetta ja antoi asiasta julistuksen 7.2.2017 (17/1156-1). Saamelaiskäräjien hallitus ja pääministeri Sipilä sopivat tapaamisessaan 5.5.2017, että aloitetaan totuus- ja sovintoprosessi niin, että tarkemmista yksityiskohdista sovitaan myöhemmin. Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelman mukaan totuus- ja sovintokomission työtä jatketaan.

Totuus- ja sovintoprosessin valmisteluista on vastannut valtion osalta valtioneuvoston kanslia yhteistyössä oikeusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Valmisteluita on tehty tiiviissä vuorovaikutuksessa saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa. Totuus- ja sovintoprosessin valmistelemiseksi saamelaiskäräjien kokous on käynyt useita lähetekeskustelua sekä

31.10.2019

19-724

kuullut eri tahoja totuus- ja sovintokomission perustamisesta. Myös kolttien kyläkokous on käsitellyt asiaa kyläkokouksissaan.

Riittävän tietopohjan saamiseksi järjestettiin seminaari kansainvälisistä totuus- ja sovintokomissiokokemuksista helmikuussa 2018 sekä laaja kuulemiskierros niin saamelaisten kotiseutualueella kuin sen ulkopuolella touko-kesäkuussa 2018. Kuulemisraportti julkaistiin marraskuussa 2018 (valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 14/2018).

Saamelaiskäräjät ja Suomen hallitus informoivat eduskuntaryhmiä totuus- ja sovintoprosessista 21.11.2018. Tapaamisessa keskusteltiin myös tarvittavasta eduskunnan vaalikauden ylittävstä sitoumuksesta ja tuesta prosessille sekä näkemyksistä, miten prosessia tulisi edistää.

Valtion talousarviossa 2019 on varattu 1,5 milj. euron määräraha saamelaisten totuus- ja sovintoprosessin edistämiseen sekä komission perustamiseen ja työhön. Totuus- ja sovintoprosessiin liittyen on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriön johdolla prosessin edellyttämää psykososiaalista tukea. Totuus- ja sovintoprosessin osana valtioneuvoston kanslia on käynnistänyt neuvottelut alkuperäiskansojen sovitteluosaamisen vahvistamisesta yhteistyössä Oulun yliopiston Giellagas-instituutin kanssa. Määrärahalla on tarkoitus kattaa myös psykososiaaliseen tukeen ja sovitteluosaamiseen liittyviä menoja.

Totuus- ja sovintokomission mandaattia koskevat neuvottelut käynnistettiin valtion, saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen välillä helmikuussa 2019 Sevettijärvellä valtiosihteeri Paula Lehtomäen, saamelaiskäräjien puheenjohtaja Tiina Sanila-Aikion ja kolttien luottamusmies Veikko Feodoroffin johdolla. Neuvotteluissa laaditun mandaattiehdotuksen sisältö viimeisteltiin etäyhteyksin järjestetyissä kokouksissa 17.4.2019 ja 26.4.2019. Näihin kokouksiin osallistuttiin valtion osalta virkamiestasolla.

Mandaatti on päivitetty 31.10.2019 valtion, saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa valtiosihteeri Raimo Luoman johdolla käydyssä neuvottelussa. Seuraavaksi totuus- ja sovintokomissiolle ehdotettu mandaatti (luku 3) on tarkoitus käsitellä hallituksen neuvottelussa, saamelaiskäräjien kokouksessa ja kolttien kyläkokouksessa. Mikäli näissä hyväksytään mandaatin sisältö, aloitetaan komission jäsenten nimeämisprosessi.

3. Totuus- ja sovintokomissio

3.1 Komission nimi

Saamelaisten totuus- ja sovintokomissio

Komissio on työssään itsenäinen ja riippumaton.

31.10.2019

19-724

3.2 Toimeksianto

Saamelaiset ovat EU-alueen ainoa alkuperäiskansa. Saamelaisten asema alkuperäiskansana on turvattu perustuslaissa. Perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Totuus- ja sovintoprosessin tarkoituksena on tunnistaa ja arvioida historiallista ja nykyistä syrjintää, mukaan lukien valtion sulauttamispolitiikkaa, sekä oikeuksien loukkauksia, selvittää miten nämä vaikuttavat saamelaisiin ja heidän yhteisöönsä nykyisessä tilanteessa ja ehdottaa, miten voitaisiin edistää yhteyttä saamelaisten ja Suomen valtion välillä sekä saamelaisten keskuudessa. Totuus- ja sovintoprosessin pyrkimyksenä on lisätä tietoisuutta saamelaisista Suomen alkuperäiskansana. Tarkoituksena on myös, että totuus- ja sovintoprosessin tuloksena Suomen valtio kantaa vastuuta ja yhdessä saamelaiskäräjien, kolttien kyläkokouksen ja muiden saamelaistoimijoiden kanssa vahvistaa saamelaisten oikeuksien toteutumista Suomessa.

3.3 Tavoite

Komission työn tavoitteena on koota saamelaisten kokemukset Suomen valtion ja eri viranomaisien toimista ja siitä, millaisia vaikutuksia ja seurauksia niillä on ollut ja edelleen on saamelaisille alkuperäiskansana ja sen jäsenille yksilöinä, ja tehdä tämä tieto näkyväksi.

Muodostamalla yhteisen käsityksen historiallisesta ja nykyisestä syrjinnästä, mukaan lukien sulauttamispolitiikka, sekä oikeuksien loukkauksista, komissio luo pohjan sovinnon rakentamiselle saamelaisten ja valtion välillä, rakenteelliselle muutokselle sekä luottamukseen perustuvalla vuorovaiikutuksella, joka tukee saamelaisten mahdollisuuksia ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, sisältäen perinteiset elinkeinot – joiden ytimessä on yhteys maahan ja veteen.

Komission on pyrittävä ottamaan työssään huomioon saamelaisten oikeuksien toteutumiseen vaikuttavat keskeiset muutostekijät, kuten ilmastonmuutos.

Komission työn tulee purkaa ja auttaa käsittelemään traumoja, joita saamelaiset niin kansana kuin yksilöinä kantavat ylisukupolisesti.

Ottaen huomioon, että saamelaiset ovat kansa neljässä maassa, ja että vastaavia totuus- ja sovintoprosesseja on käynnissä tai suunnitteilla Norjassa ja Ruotsissa, komission työssä on syytä huomioida pohjoismainen näkökulma ja rakentaa yhteyksiä muiden Pohjoismaiden prosesseihin.

Komission työn tavoitteena on myös vahvistaa saamelaisuuden ja saamelaiskulttuurin tuntemusta valtaväestön keskuudessa ja siten luoda edellytyksiä väestösuhteiden myönteiselle kehitykselle.

3.4 Tehtävät ja resurssit

Totuus- ja sovintokomission tulee laatia työstään raportti, joka sisältää myös toimenpide-ehdotuksia. Totuus- ja sovintokomission raportti luovutetaan valtioneuvostolle, saamelaiskäräjille ja Kolttien kyläkokoukselle 30.11.2022 mennessä. Mikäli komissio katsoo tarkoituksenmukaiseksi, se voi antaa työstään myös väliraportteja. Valtioneuvosto voi informoida asiasta eduskuntaa.

Komissio voi suunnata toimintaansa ja järjestäytyä parhaaksi katsomallaan tavalla ja perustaa esimerkiksi työryhmiä tai jaostoja täyttääkseen toimeksiantonsa ja sille asetetut tavoitteet.

Komissio valitsee itselleen pääsihteerin ja mahdolliset muut sihteeristön jäsenet.

Valtioneuvoston kanslia osoittaa komission toiminnalle määrärahan.

3.5 Muuta huomioitavaa

Psykososiaalinen tuki on olennainen osa prosessin toteutumista. Henkistä ja psyykkistä tukea saamen kielillä ja kulttuuritaustan edellyttämällä tavalla tulee olla tarjolla.

Eri viranomaisten toivotaan tekevän yhteistyötä komission kanssa ja auttamaan sitä tehtäviensä suorittamisessa komission niin pyytäessä. Komissio voi hankkia tietoa ja tehdä muuta yhteistyötä esim. yliopistojen kanssa.

Sovintoprosessin aineisto arkistoidaan Kansallisarkiston Saamelaisarkistoon.

3.6 Kokoonpano

Totuus- ja sovintokomission jäsenet ovat laajaa luottamusta nauttavia henkilöjä saamelaisten ja suomalaisen yhteiskunnan keskuudessa. Jäsenet ovat riippumattomia eivätkä edusta sitä tahoa, joka on heitä esittänyt tai heidät valinnut. Komissiossa tulee olla jäseniä, joilla on erityisosaamista saamelaisten oloista, kielestä ja kulttuurista. Komission nimittämisessä huomioidaan tasapuolisesti eri saamen kieliryhmät. Komission nimittämisessä pyritään ottamaan huomioon sukupuolten tasapuolinen edustus.

Komission asettaa valtioneuvosto tiiviissä yhteistyössä saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa. Komissiossa on 5 komissaaria. Komissaareista 2 valitaan valtioneuvoston esityksestä, 2 valitaan saamelaiskäräjien esityksestä ja 1 kolttien kyläkokouksen esityksestä.

Totuus- ja sovintoprosessin tueksi perustetaan parlamentaarinen seurantaryhmä. Eduskunnassa edustettuina olevilta puolueilta pyydetään ryhmään edustajat, samoin kuin saamelaiskäräjiltä ja kolttien kyläkokoukselta sekä evankelisluterilaiselta kirkolta ja ortodoksiselta kirkolta. Seurantar ryhmän puheenjohtajana toimii valtioneuvoston kanslian valtiosihteeri.

31.10.2019

19-724

Sämmilij tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio asâtem

Staatâräädi ohtsâšpargoost sämitiggijn já nuorttâlij kylâčuákkimáin

1. Laidiittâs

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissioinstituutio ruottâseh láá 1970-lovvoost. Almugijkoskâsávt tuotâvuotâkomission (truth commission) tâi tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomission (truth and reconciliation commission, TRC) kočodeh prosesijd, main tarkkuustâleh historjást tábáhtum kollektivlijd verivuodâid. Tuotâvuodâ, ađai tom mii lii tábáhtum, čielgâdmáin viggeh eereeb iärrás estiđ tom, ete toh verivuodâh iä innig tábáhtuuččii. Pargo tiäddu lii pyereeb puáttevuodâst. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissioh láá olášuttum suullân 40 riijkâst. Maadâ-Afrik apartheid čielgâdâm tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio Truth and Reconciliation (1996–2002) lii komissioin puoh tobdosumos almugijkoskâsávt. Algâalmugijd njuolgâ kyeskee prosesijn tobdosumos lii Kanada The Truth and Reconciliation Commission of Canada (2008–2015).

Ruotâ sämitigge lii čielgâdâm oovtâst olgoštemäššiváldálijn ive 2015 räajist iävtuid tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees aalgâtmân. Ruotâ haldâttâs lii sämitige algust keessiv 2019 meridâm ovdániđ ääšist já algâttâm ráđádâlmijd sämitiggijn sovâdâttâmkomissio asâtem várás. Ruotâ sämmiliih já kirkko láá ovdil čodâldittám oovtâst Vit bok -proosees Ruotâ kirho tooimâin sämmilij kuáttá. Taažâst stuorrâtigge lii asâttâm kesimáánust 2018 neelji ive já kyehtnubálov pargee tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio čielgâdiđ sämmilij algâalmugin já kveenij aalmuglâš ucceblohhoon feerim táruiduttempolitik 1800-lovo aalgâst onnáá piäiván. Suomâ sämitige vaaljâpaje 2016–2019 toimâohjelm kirjiimist “vuáđudep tuotâvuotâkomissio” keežild sämitigge lii iävtuttâm tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees algâtem Suomâ staatân.

2. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees ovdánem já valmâštállâm

Sämmilij raajijd rasteldittee poolitlii ohtsâšpargo 100-ivváášjuuhlij ohtâvuodâst Ruándimist uárnejum Säämi parlamentarijkkárij konferens kiedâvušâi tuotâvuotâ já sovâdâttâm -fáadá já adelij ääšist julgâštus 7.2.2017 (17/1156-1). Sämitige stivrâ já uáiviminister Sipilä soppii teivâdemstis 5.5.2017, ete tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees algâttuvoo nuuvt, ete täärhib detaljeh suáppoje majeláá. Uáiviminister Antti Rinne haldâttâs ohjelm miel tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio pargo juátkoo.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatâräädi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees valmâštâlmist lii staatâ peeleeest västidâm staatâräädi kanslia oovtâst riehtiministeriöin já sosial- já tiervâsvuotâministeriöin. Valmâštâlmeh láá tohum čapo vuáruvaiguttâsâst sämitiggijn já nuorttâlij kyláčuákkimáin. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees valmâštállâm várás sämitige čuákkim lii ornim mangâ vuolgâttensavâstállâm sehe kuullâm jieškote-uv peelijd tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio vuáđđudmist. Meiddei nuorttâlij kyláčuákkim lii kiedâvuššâm ääši jieijâs kyláčuákkimijn.

Tuárvi vijdes tiätuvuádu finnim várás uárnejii seminaar almugijkoskâsijn tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissiofeerimijn kuovâmáánust 2018 sehe vijdes kuullâmmäädhi nuuvt sämmilij päikkikuávlust ko ton ulguubeln vyesi-kesimáánust 2018. Kuullâmraapoort almostittui skammâmáánust 2018 (valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 14/2018).

Sämitigge já Suomâ haldâttâs informistáin ovdâskoddejuávhuid tuotâvuotâ- já sovâdâttâmprosesist 21.11.2018. Teivâdmist savâstellii meiddei tarbâšlii ovdâskode valjâpaje rastelditte čonâsuumeest já proosees torjust sehe uáinuin tast, maht proosees kolgâččij ovdediđ.

Staatâ budjetarvâlusâst 2019 lii väridum 1,5 milj. euro meriruttâ sämmilij tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees oovdedmân sehe komissio vuáđđudmân já paargon. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees ooleest láá valmâštállâm sosial- já tiervâsvuotâministeriö stivrimist proosees vaattâm psykososiaallii torjuu. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees uássin staatâräädi kanslia lii algâttâm ráđádâlmijd algâalmugij sovâttállâmmaátu naanoodmist ohtsâšpargoost Oulu ollâopâttuv Giellagas-instituutáin. Meriruudáin áiguh luávdiđ meiddei psykososiaallâš torjui já sovâttállâmmaátun lahtojejee koloid.

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio mandaat kyeskee ráđádâlmeh algii staatâ, sämitige já nuorttâlij kyláčuákkim kooskâst kuovâmáánust 2019 Čevetjävrist statâčallee Paula Lehtomäki, sämitige saavâjodetteijee Tiina Sanila-Aikio já nuorttâlij luáttámušalmai Veikko Feodoroff stivrimist. Ráđádâlmijn rahtum mandaatiävtuttâs siskáldâs sesâlistui káidusohtâvuodâiguin uárnejum čuákkimijn 17.4.2019 já 26.4.2019. Staatâ peeleeest taid čuákkimáid uásálistii virgeulmuuh.

Mandaat lii peividum 31.10.2019 statâčallee Raimo Luoma jodettem staatâ, sämitige já nuorttâlij kyláčuákkim koskâsii ráđádâlmist. Čuávuvâžžân tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomission iävtuttum mandaat (loho 3) kalga kiedâvuššâđ haldâttâs čuákkimist, sämitige čuákkimist já nuorttâlij kyláčuákkimist. Jis mandaat siskáldâs tuhhiittuvvoo tain, álgá komissio jesânij nomâtemproosees.

3. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatâräädi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

3.1 Komissio nommâ

Sämmilij tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio

Komissio lii pargostis jiešmerideijee já jiečânâs.

3.2 Toimânkoččom

Sämmiliih láá EU-kuávlv áinoo algâalmug. Sämmilij sajattâh algâalmugin lii torvejum vuáđulaavâst. Vuáđulaavâ 17 § 3 moomeent miel sämmilijn algâalmugin lii vuoigâdvuotâ paijeentoolâđ já ovdediđ jieijâs kielâ já kulttuur.

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees ulmen lii tubdâđ já árvuštállâđ historjálíi já tááláá olgoštem, meiddei staatâ suddâdempolitik, sehe vuoigâvuodâi luávkkimijd, čielgâdiđ maht toh vaigutteh sämmiláid já sii siärvusân tááláá tiileest já iävtuttiđ, maht sämmilij já Suomâ staatâ koskâsii sehe sämmilij koskânâs ohtâvuodâ puávtáččij ovdediđ. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees ulmen lii lasettiđ tiäđulâšvuodâ sämmilijn Suomâ algâalmugin. Ulmen lii meiddei, ete tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees puáđusin Suomâ staatâ váldá ovdâsvástádâs já nanosmit sämmilij vuoigâdvuodâi olásume Suomâst oovtâst sämitiggijn, nuorttâlij kyláčuákkimáin já eres säämi tuáimeiguin.

3.3 Mittomeeri

Komissio pargo ulmen lii čuággid sämmilij feerimijd Suomâ staatâ já eres virgeomâhái toimâin já tast, magareh vaiguttâsah já čuávumušah toin láá lamaš já ain láá sämmiláid algâalmugin já ton jesânáid ohtâgâssân, já pyehtid taam tiäđu uáinusân.

Hammiimáin ohtâsii ibárdâs historjálíi já tááláá olgoštmit, meiddei suddâdempolitikist sehe vuoigâdvuotâluávkkimijn komissio parda vuáđu sovâdâttâm ráhtimân sämmilij já staatâ kooskâst, rááhtuslâš nubástussân sehe luáttámušân vuáđuduvvee vuáruvaiguttâsân, mii tuárju sämmilij máhđulâšvuodâid paijeentoolâđ já ovdediđ jieijâs kielâ já kulttuur, moos kuleh meiddei ärbivuáváliih iäláttâsah – moi váimusist lii ohtâvuotâ enâmân já čáácán.

Komissio kalga viggâđ väldid pargostis huámášumán sämmilij vuoigâdvuodâi olášuumân vaigutteijee kuávdáš nubástustahheid, tegu šonjâdâh nubástus.

Komissio pargo kalga kargid já išediđ kiedâvuššâđ traumaid, moid sämmiliih kyeddih suhâpuolvâst nuubán nuuvt almugin ko ohtâgâssân.

Komissio pargoost lii pyeri huámášid tave-eennâmlíi keččâmkuávlv já huksid ohtâvuodâid eres Tave-enâmij prosesáid, ko väldip huámášumán tom ete sämmiliih láá aalmug neelji riijkâst, já ete västideijee tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproseseh láá joođoost tai vuávámnaál Taažâst já Ruotâst.

Komissio pargo ulmen lii meiddei nanosmittid sämmilâšvuodâ já sämikulttuur tubdâmuš váldualmug kooskâst já návt lääččid máhđulâšvuodâid tai juávhui koskâvuodâid ovdánmân pyereeb kuávlun.

3.4 Pargoh já resurseh

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatâräädi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio kalga rähtid pargostis raapoort, mii tuálá sistees meiddei toimâiävtuttâsâid. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio raapoort adeluvoo staatârâádán, sämitiigán já nuorttâlij kyláčuákkimân majemustáá 30.11.2022. Jis komissio uáiná tom tarbâšlâžžân, tot puáhtá adelid pargostis meiddei koskáraportijd. Staatârâádi puáhtá informistiđ ovdâskode ääšist.

Komissio puáhtá sundediđ tooimâs já ornijduđ ton pyeremussân uáinim vuovijn já vuáđudiđ ovdâmerkkân pargojuávhuid tâi juáhusijd jieijâs toimânkočcom já toos adelum mittomeerij olášuttem várás.

Komissio väljee olssis uáivičállee já eres máhđulijd čäällimkode jesânijd.

Staatârâádi kanslia addel komissio tooimân meriruudâ.

3.5 Eres huámášumeh

Psykososiaallâš toorjâ lii proosees olášume tehálâš uási. Vuoinjâlii já psyykkisii torjuu kalga faallâđ sâmikielâid já kulttuurtoúváá vaattâm vuovijn.

Komissio pargoi čodâldittem várás tuáivuh jieškote-uv virgeomâháin ohtsâšpargo já iše ko komissio toid pividá. Komissio puáhtá haahâđ tiäđu já porgâđ eres ohtsâšpargo om. ollâopâttuvâiguin.

Sovâdâttâmproosees amnâstâh vyerkkejuvoo Suomâ Aalmuglâšarkkâdov Sâmiarkkâdâhân.

3.6 Čuákânpieijâm

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio jesâneh láá ulmuuh, kiäid lii vijđes luáttámuš sehe sâmmilii já syemmilii siärvâduvâst. Jesâneh láá jiešmerideijeeh ege oovdâst ton uásipele, mii lii sii iävtuttâm teikâ valjim. Komissiost kalgeh leđe jesâneh, kiäin lii eromâš máttu sâmmilij eellimtiilijn, kielâst já kulttuurist. Komissio noomâtmist väldih täsipiälásávt huámášumán jieškote-uv säämi kielâjuávhuid. Komissio noomâtmist viggeh väldiđ huámášumán suhâpelij täsipiälâsii ovdâstem.

Staatârâádi aasât komissio čapo ohtsâšpargoost sämitiggijn já nuorttâlij kyláčuákkimáin. Komissiost láá 5 komissaar. Komissaarijn kyevtis väljejuv staatârâádi iävtuttâsâst, kyevtis väljejuv sämitige iävtuttâsâst já ohtâ nuorttâlij kyláčuákkim iävtuttâsâst.

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees toorjân vuáđuduvoo parlamentaarlâš čuávumjuávkku. Juávkun tátojeh jesâneh ovdâskoddeest leijee piälâduvâin, siämmáánáál ko sämitiggeest já nuorttâlij kyláčuákkimist sehe evangellâš-luterilii kirhoost já ortodokslii kirhoost. Čuávumjuávhuv saavâjođetteijen tuáimá staatârâádi kanslia statâčállee.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatârâádi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Sápmelaččaid duohtavuoda-ja soabadankommišuvnna ásaheapmi

Stáhtaráđdi ovttas sámedikkiin ja nuortalaččaid siidačoahkkimiin

1. Láidehus

Duohtavuoda- ja soabadankommišuvdnainstitušuvnna ruohttasat ollet 1970-lohkui. Riikkaidgaskasaččat duohtavuoda-kommišuvdnan (truth commission) dahje duohtavuoda- ja soabadankommišuvdnan (truth and reconciliation commission, TRC) gohčodit proseassaid, main guorahallat historjjás dáhpáhuvan kollektiiva boasttuvuodaid. Duohtavuoda, dahjege dan, mii lea dáhpáhuvan, čielggademiin figgat earret eará eastit dan, ahte dát boasttuvuodat eai šat dáhpáhuvašii. Barggu deattuheapmi lea buorit boahhtevuodas. Duohtavuoda- ja soabadankommišuvdna Truth and Reconciliation (1996–2002) lea kommišuvnnain eanemus beaggán. Eamiálbmogiid njuolga guoskan proseassain eanemus dovddus lea Kanada The Truth and Reconciliation Commission of Canada (2008–2015).

Ruožas sámediggi lea ovttas olgguštanáittardeaddjiin čielggadan jagi 2015 rájes eavttuid duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna álggaheapmái. Ruoža ráđđehus lea sámedikki álgaga vuođul geassit 2019 mearridan lávket ovddasguvlui áššis ja álggahan ráđđádallamiid sámedikkiin soabadankommišuvnna ásaheamis. Ruoža sápmelaččat ja kirku leat árabut ovttas čađahan Vit bok –proseassa Ruoža kirku doaimmain sámiid vuostá. Norggas stuorradiggi lea ásahan geassemánus 2018 njealji jagi ja guovttenuppelot olbmo duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna čielggadit norgalašpolitihka 1800-logu álggus otná beaivái mo sápmelaččat eamiálbmogin ja kvenat riikka unnitlohkun leat dan vásihan. Suoma sámedikki válgabaji 2016-2019 doaibmaprogramma girjema “vuođđudit duohtavuoda-kommišuvnna” dihtii sámediggi lea evttohan Suoma stáhtii duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna álggaheami.

2. Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna ovdáneapmi ja válmmaštallan

Sápmelaččaid rájaid rasttildan, politihkalaš ovttasbarggu 100-jagiávvdilálašvuođa oktavuodas Roandimis ordnejuvvoan Sámi parlamentariihkkáriid konfereansa giedáhalai duohtavuoda ja soabadeapmi -fátta ja attii áššis julggaštusa 7.2.2017 (17/1156-1). Sámedikki stivra ja oaiveministtar Sipilä sohpe deaivvadeamisteaset 5.5.2017, ahte álggahat duohtavuoda- ja soabadanproseassa nu, ahte dárkilut detáljain soahpat manjeleappos. Oaiveministtar Antti Rinne ráđđehusa programma mielde duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna bargu jotkojuvvo.

Duohtavuoda- ja soabadanproseassa válmmaštallamis lea stáhta beales vástidan stáhtaráđdi kansliija ovttasbarggus vuoigatvuođaministeriijain ja sosiála- ja dearvvašvuođaministeriijain. Válmmaštallamiid

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Valtioneuvoston kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

leat dahkan lávga vuorováikkuhusas sámedikkiin ja nuortalaččaid siidačoahkkimiin. Duohtavuoda- ja soabadanproseassa válmmaštallama várás sámedikki čoahkkin lea čađahan mánggaid sáttaságastallamiid ja gullan sierra beliid duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna vuodđudeamis. Maiddái nuortalaččaid siidačoahkkin lea gieđahallan ášši siidačoahkkimiin.

Doarvá viiddis diehtovuodu oažžuma várás ordnejuvvui seminára riikkaidgaskasaš duohtavuoda- ja soabadankommišuvdnávásáhusain guovvamánus 2018 ja viiddis gullanjorrosa sihke sámiid ruovttuguovllus ja dan olggobealde miesse-geassemánus 2018. Gullanraporta almmustahttui skábmamánus 2018 (stáhtaráđi kansliija almmustahttinráidu 14/2018).

Sámediggi ja Suoma stáhta adde dieđu riikkabeaijoavkkuide duohtavuoda- ja soabadanproseassas 21.11.2018. Deaivvadeamis háleštalle maiddái dárbbaslaš riikkabeivviid válgabaji rasttildeaddji čatnašumis ja doarjagis prosessii ja oainnuin, mo proseassa galggašii ovddidit.

Stáhta bušeahttaárvalusas 2019 leat várren 1,5 miljon euro mearreruđa sámiid duohtavuoda- ja soabadanproseassa ovddideapmái sihke kommišuvnna vuodđudeapmái ja bargui. duohtavuoda- ja soabadanproseassa olis leat válmmaštallan sosiála- ja dearvvašvuodáministeriija jođihemiin proseassa gáibidan psykososiála doarjaga. duohtavuoda- ja soabadanproseassa oassin stáhtaráđi kansliija lea álggahan ráđđádallamiid eamiálbmogiid soabadančehppodaga nannemis Oulu universiteahta Giellagas-instituhtain. Mearreruđain lea mihttomearri gokčat maiddái psykososiála doarjagii ja soabadančehppodahkii gullelaš goluid.

duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna mandáhta guoskevaš ráđđádallamat álggahuvvojede stáhta, sámedikki ja nuortalaččaid siidačoahkkima gaskkas guovvamánus 2019 Čeavetjávrris stáhtačáli Paula Lehtomäki, sámedikki sátnejođiheddji Tiina Sanila-Aikio ja nuortalaččaid luohtámušolmmoš Veikko Feodoroff jođihemiin. Ráđđádallamiin gárvvistuvvon mandáhtaevttohusa sisdoallu fiilejuvvui gáiddusoktavuodain ordnejuvvon čoahkkimiin 17.4.2019 ja 26.4.2019. Dáidda čoahkkimiidda oassálaste stáhta bealde virgeolbmuid dásis.

Mandáhta lea beaiváduvvon 31.10.2019 stáhtain, sámedikkiin ja nuortalaččaid siidačoahkkimiin stáhtačáli Raimo Luoma jođihemiin gevvojuvvon ráđđádallamiin. Čuovvovaččat duohtavuoda- ja soabadankommišuvnii evttohuvvon mandáhta (lohku 3) lea oaivvilduvvon gieđahallot ráđđehusa ráđđádallamiin, sámedikki čoahkkimis ja nuortalaččaid siidačoahkkimis. Jus dáin dohkkehit mandáhta sisdoalu, álggahuvvo kommišuvnna lahtuid nammadanproseassa.

3. Duohtavuoda- ja soabadankommišuvdna

3.1 Kommišuvnna namma

Sámiid duohtavuoda- ja soabadankommišuvdna

Kommišuvdna lea barggustis iehčanas ja sorjjasmeahtun.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Valtioneuvoston kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

3.2 Bargogohččus

Sámit leat EU-guovllu áidna eamiálbmot. Sámiid sajádat eamiálbmogin lea dorvvastuvvon vuodđolágas. Vuodđolága 17 §:a 3 momeantta mielde sápmelaččain eamiálbmogin lea vuoigatvuohta bajásdoallat ja ovddidit iežas gielas ja kultuvrras.

Duohtavuođa- ja soabadanproseassa mihttomearrin lea earuhit ja árvoštallat historjjálaš ja dálá olggušteami, mielde logadettiin maiddá stáhta suddadanpolitihka, ja vuoigatvuođaid loavkidemiid, čielggadit mo dát váikkuhit sápmelaččaide ja sin servošii dálá dilis ja evttohit mo sáhtašii ovddidit oktavuođa sámiid ja Suoma stáhta gaskkas ja sámiid gaskavuodas. Duohtavuođa- ja soabadanproseassa figgamuššan lea lasihit diđolašvuođa sápmelaččain Suoma eamiálbmogin. Mihttomearrin lea maiddá, ahte duohtavuođa- ja soabadanproseassa boadusin Suoma stáhta guoddá ovddasvástádusa ja ovttas sámedikkiin, nuortalaččaid siidačoahkkimiin ja eará sámedoaibmiiguin nanosmahtta sámiid rivttiid ollašuvvama Suomas.

3.3 Mihttomearri

Kommišuvnna barggu mihttomearri lea čohkket sápmelaččaid vásáhusaid Suoma stáhta sierra virgeoapmahaččaid doaimmain ja das, makkár váikkuhusat ja čuovvumušat dain leat leamašan ja leat ain sápmelaččaide eamiálbmogin ja dan lahtuide ovttaskas olmmožin, ja dahkat dán dieđu oinnolažžan.

Hábmedettiin oktasaš oainnu historjjás dáhpáhuvan ja otná beavve olggušteamis, mielde maiddá assimilašuvdnapolitihka, sihke vuoigatvuođaid loavkidemiin, kommišuvdna dahká vuođu soabadeami huksemii sápmelaččaid ja stáhta gaskii, ráhkaduslaš nuppástussii ja luohttámuša ala huksejuvnon vuorováikkuhussii, mii doarju sápmelaččaid vejolašvuođaid bajásdoallat ja ovddidit iežas gielas ja kultuvrras, mii sisttisdoallá árbevirolaš ealáhusaid – maid váimmusin lea oktavuohta eatnamii ja čáhcai.

Kommišuvdna galgá figgat barggustis váldit vuhtii guovddáš nuppástusdahkkiid, mat leat váikkuhan sápmelaččaid vuoigatvuođaid ollašuvvamii, dego dálkkádatrivdama.

Kommišuvnna bargu galgá burgit ja veahkehit giedahallat traumaid, maid sápmelaččat álbmogin ja ovttaskas olmmožin guddet sohkabuolvvaid badjel.

Go váldá vuhtii, ahte sápmelaččat leat álbmot njealji riikkas, ja ahte sullasaš duohtavuođa- ja soabadanproseassat leat jođus dahje plána vuolde Norggas ja Ruotas, kommišuvnna barggus galgá váldit vuhtii davviriikalaš geahččanguovllu ja hukset oktavuođaid eará Davviriikkaid proseassaide.

Kommišuvnna barggu mihttomearrin lea maiddá nanosmahttit sápmelašvuođa ja sámekultuvrra dovdamá váldoálbmoga siste ja ná gárvvistit eavttuid álbmotgaskavuodaid ovdáneapmái miehtemielalaččat.

3.4 Doaimmat ja resurssat

Duohtavuođa- ja soabadankommišuvdna galgá gárvvistit barggustis raportta, mii sisttisdoallá maiddá doaimbaidjoevttohusaid. Duohtavuođa- ja soabadankommišuvnna raporta addojuvvo stáhtaráđđái,

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	s-posti, internet
Postadress	Besöksadress	Telefon	Fax	e-post, internet
Postal Address	Office	Telephone	Fax	e-mail, internet
Valtioneuvoston kanslia	Snellmanninkatu 1A	0295 16001	(09) 1602 2165	kirjaamo@vnk.fi
PL 23	Helsinki	+358 9 295 16001	+358 9 1602 2165	www.vnk.fi
00023 Helsinki	Finland			
Finland				

31.10.2019

19-724

sámediggái ja nuortalaččaid siidačoahkkimii 30.11.2022 rádjai. Jus kommišuvnna gávnnaha dárbbaslažžan, de dat sáhtta addit barggustis maiddái gaskaraporttaid. Stáhtaráđdi sáhtta diedihit áššis riikkabeivviid.

Kommišuvdna sáhtte siktet doaimmas ja orniiduvvat buoremussan oaidnán vugiin ja vuodđudit ovdamearkan bargjoavkkuid dahje juhkosiid bargogohččosa deavdima várás ja vai deavdá dasa ásahuvvon mihttomeriid.

Kommišuvdna vállje válđočáli ja vejolaččat eará čállingotti lahtuid.

Stáhtaráđi kansliija čujuha mearreruđa kommišuvnna doibmii.

3.5 Eará fuomášan veara

Psykososiála doarjja lea mihtilmas oassi proseassa ollašuvvamis. Vuoiŋjalaš ja psykalaš doarjja sámegielaiguin ja kulturduogaža gáibidan vugiin galgá leat fállon.

Sierra virgeoapmahaččaid sávvet dahkat ovttasbarggu kommišuvnnain ja veahkehit dan bargguideaset čađaheamis kommišuvnna nu bivddedettiin. Kommišuvdna sáhtta skáhppot dieđu ja dahkat eará ovttasbarggu omd universiteahtiguin.

Soabadanproseassa materiála vurkejuvvo Riikkaarkiivva Sámearkiivvi.

3.6 Čoakkádus

Duohtavuodá- ja soabadankommišuvnna lahtut leat viiddis luohttámuša návddašan olbmot sápmelaš ja suomelaš servodagas. Lahtut leat sorjjasmeahttumat eaige ovddas dan beali, mii sin lea evttohan dahje válljen. Kommišuvnnas galget leat dušše dakkár lahtut, geain lea sierračehppodat sápmelaččaid diliin, gielas ja kultuvrras. Kommišuvnna nammadeamis válđojit sierra sámegielaid joavkkut ovttavardásaččat. Kommišuvnna nammadeamis figgat válđit vuhtii sohkeliid ovttavardásaš ovddasteami.

Kommišuvdna ásaha stáhtaráđdi lávga ovttasbarggus sámedikkiin ja nuortalaččaid siidačoahkkimiin. Kommišuvnnas leat komissára. Komissárain 2 válljejuvvojit stáhtaráđi evttohusas, 2 válljejuvvojit sámedikki evttohusas ja 1 nuortalaččaid siidačoahkkima evttohusas.

Duohtavuodá- ja soabadankommišuvnna doarjjan vuodđuduvvo parlamentáralaš čuovvunjoavku. Riikkabeivviin ovddastuvvon bellodagain bivdet jovkui ovddasteaddjiid, dego maiddái sámedikkis ja nuortalaččaid siidačoahkkimis sihke evangelalášluteránalaš kirkus ja ortodoksalaš kirkus. Čuovvunjoavkku sátnedođiheadjain doaibmá stáhtaráđi kansliija stáhtačáli.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Valtioneuvoston kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Valtioneuvoston kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Sä'mmlai tuöttvuött- da suävâdvuöttkomissio meä'rtummuš

Riikksuâvtös õhttsažtuâjast sää'mtii'ggin da saa'mi siidsâbrin

1. Jää'dtös

Tuöttvuött- da suävâdvuöttkomissioinstituutio jää'dat preddnees 1970-låkka. Meeraikõöskâld tuöttvuöttkomission (truth commission) le'be tuöttvuött- da suävâdvuöttkomission (truth and reconciliation commission, TRC) kääčcat prosee'ssid, koin ta'rĳstõõlât historiast šõddâm kollektiivlaž vie'rrvuõdid. Tuöttvuõđ, le'be tön, mii lij šõddâm, čiõlgummsin ĳičĳlõõđât jeä'rbi mie'ldd cõggâd tön, što tāk vie'rrvuõđ jâ teänab šõõddce. Tuâj teä'ddummuš lij pue'rab pue'ttiäâi'jest. Tuöttvuött- da suävâdvuöttkomissioid liä čõõđtam nu't 40 jânmmest. Saujj-Affriikk apartheidi čiõlgääm tuöttvuött- da suävâdvuöttkomissio Truth and Reconciliation (1996–2002) lij komissioin meeraikõöskâld pukin tobddsumus. Alggmeeraid vuõi'ggest kuõskki prosee'ssin tobddsumus lij Kanada The Truth and Reconciliation Commission of Canada (2008–2015).

Ruõccâst sää'mte'ggin liä õõutsââ'jest čårstemâskkoummuin čiõlgääm ee'jjest 2015 vue'ljee'l oudldõõzzid tuöttvuött- da suävâdvuöttprosee'ss alttummuš. Ruõcc halltös lij sää'mtee'ggin alttõõzzâst ĳeässa 2019 tu'mmjam oudnded ää'sšest da alttääm saaggstõõllmõõžžid sää'mtii'ggin suävâdvuöttkomissio meä'rtummšest. Ruõcc sä'mmla da ceerkav liä ääi'jab õõutsââ'jest čõõđjeällam Vit bok -prosee'ss Ruõcc ceerkav tuâimin sä'mmlai ool. Taarrâst Jõnnte'ggin lij meä'rtam ĳie'ssmannust 2018 neelljee'jj pi'stti da kuâtmlo-oummu tuöttvuött- da suävâdvuöttkomissio čiõlgheed sä'mmlai alggmeeran da kvee'ni meersaž uu'ccbõsjoukkân ĳiõčĳlâ'sttem tarriâ'stempolitiikk 1800-låågg aalgâst tän peivva. Lää'ddjânnam sää'mtee'ggin vaalpââ'j 2016–2019 tuâimmjemprograamm ĳee'rj ool piiijmõõžž "altteet tuöttvuöttkomissio" diõtt, sää'mte'ggin lij e'tĳkääm tuöttvuött- da suävâdvuöttprosee'ss alttummuš Lää'ddjânnam rii'ĳĳe.

2. Tuöttvuött- da suävâdvuöttprosee'ss oudnummuš da valmštõõllmõš

Sä'mmlai raajid rástldeei, poliittlaž õhttsažtuâj 100-ee'ĳĳprää'zniĳ õhttvuõđâst Trondheimist jâ'rjstum Sää'm parlame'ntnii'ĳĳi konfere'nss ĳiõtt'tõõli tuöttvuött da suävâdvuött -teema da uu'di ää'sšest čõõđtõõžž 7.2.2017 (17/1156-1). Sää'mtee'ggin halltös da vä'lddminister Sipilä sue'ppe vuei'nnlõõđeen 5.5.2017, što altteet tuöttvuött- da suävâdvuöttprosee'ss nu't, što tää'rĳkab aa'sšin suävât mâ'ņĳlubust.

Pää'staddrös
Postadress
Postal Address
Valtioneuvoston kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Finland

Jää'ttemaddrös
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Finland

Te'lfon
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Fakss
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

n-pää'st, interne'tt
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Vä'ldminister Antti Rinne halltõõz prograamm mie'ldd tuõttvuõtt- da suävâdvuõttkomissio tuâj jue'tket.

Tuõttvuõtt- da suävâdvuõttprosee'ss valmštõõllmõõžžâst lij va'sttääm riikk vue'zzeld riikksuâvtõõz kanslia õhttsažtuâjast vuõiggâdvuõtt- di sosiaal- da tiõrvâsvuõttministeriaivui'm. Valmštõõllmõõžž liâ tuejjuum nâân vuârrvaaiktõõžžâst sää'mtii'gğin da saa'mi siidsâbbrin. Tuõttvuõtt- da suävâdvuõttprosee'ss valmštõõllmõõžžân sää'mtee'gğ sâabbar lij çõõđtam mäנגaid vuõlttõs-saaggstõõllmõõžžid di kuullâm jee'res vue'ssbie'lid tuõttvuõtt- da suävâdvuõttkomissio vuâđđummšest. Še saa'mi siidsâabbar lij kiõtt'tõõllâm ää'sš siidsâbbrin.

Ri'jttjeei teâttvuâđ vuâžžmõõžžân jä'rjsteš seminaar meeraikõskksaž tuõttvuõtt- da suävâdvuõttkomissiokiõččlâsttmõõžžid pirr tä'lvvmannust 2018 di mäנגaid kuullâmpooddid nu't sä'mmlai dommvu'ust gu tõn âalgbear'inn vue'ss-kie'ssmannust 2018. Kuullâmrapoort õlmstõ'tteš skamm-mannust 2018 (riikksuâvtõõz kanslia çõõđtemräidd 14/2018).

Sää'mte'gğ da Lää'ddjânnam halltõs teâdte ee'ttik-kâ'ddjooukid tuõttvuõtt- da suävâdvuõttprosee'ssest 21.11.2018. Vuei'nliõõttmõõžžâst saaggstõ'lleš še taarbšeei ee'ttik-kâ'dd vaalpââj râstldeei çõnnõõttmest da tuârjjõõžžâst prosessa di vuâinnmõõžžin, mä'htt prosee'ss õõlgçi õõu'deed.

Riikk tâllõsarvliõõžžâst 2019 lij va'rrjum 1,5 milj. eeu'r mie'rreä'gğ sä'mmlai tuõttvuõtt- da suävâdvuõttprosee'ss õõu'deem vâaras di komissio vuâđđummša da tuõjju. Tuõttvuõtt- da suävâdvuõttprosessâ õhttnee'l lie valmštõõllâm sosiaal- da tiõrvâsvuõttministeria jââ'dtõõžžin prosee'ss õudldem psykososiaal'laž tuârjjõõžž. Tuõttvuõtt- da suävâdvuõttprosee'ss vue'ssen riikksuâvtõõz kanslia lij alttääm saaggstõõllmõõžžid alggmeer suâvtõõllâmsilttummuž ra'vvjumšest õhttsažtuâjast Oulu universiteet Giellagas-instituuttin. Mie'rrie'gğin lij mie'rr kä'tted še psykososiaal'laž tuârjjõ'sse da suâvtõõllâmsilttummuša õhttnee'i kuulid.

Tuõttvuõtt- da suävâdvuõttkomissio mandaatt kuõskki saaggstõõllmõõžžid altteeš riikk, sää'mtee'gğ da saa'mi siidsâabbar kõõsk tä'lvvmannust 2019 Če'vetjâäu'rest riikkpiisar Paula Lehtomäki, sää'mtee'gğ saaggjââ'dteei Tiina Sanila-Aikio da saa'mi õuddooumaž Veikko Feodorooff jââ'dtõõžžin. Saaggstõõllmõõžžin rajjum mandatte'tkõõžž siiskõõžž kiõrgte ougglösõhttvuõđin riõššum sâbbrin 17.4.2019 da 26.4.2019. Täid sâbbrid vuässõ'tteš riikk vue'zzest ve'rgğnektää'zzest.

Mandatt lij peei'vtum 31.10.2019 riikk, sää'mtee'gğ da saa'mi siidsâbbrin riikkpiisar Raimo Luoma jââ'dtõõžžin çõõđtum saaggstõõllmõõžžâst. Pue'tti lâu'kķen tuõttvuõtt- da suävâdvuõttkomissio'je e'tkķuum mandaatt (lâakk 3) lij mie'rr kiõtt'tõõllâm halltõõz saaggstõõllmõõžžâst, sää'mtee'gğ sâbbrest da saa'mi siidsâbbrest. Jõs täin priimât mandaatt siiskõõžž, altteet komissio vuâzzlai nõõmtemprosee'ss.

Pää'stadrõs
Postadress
Postal Address
Valtioneuvoston kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Finland

Jää'ttemadrõs
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Finland

Te'lfon
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Fakss
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

n-pää'st, interne'tt
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

3. Tuottvuott- da suävâdvuottkomissio

3.1 Komissio nõmm

Sä'mmlai tuottvuott- da suävâdvuottkomissio

Komissio lij tuâjast jiöččvälddsaz da čõnnsa'ttem.

3.2 Tuâjjânouddmõš

Sä'mmla liâ EU-vuud o'dinakai alggmeer. Sä'mmlai säâ'jj alggmeeran lij staanum vuâđdlää'jjest. Vuâđdlää'jj 17 § 3 momee'nt mie'ldd sä'mmlain alggmeeran lij vuõiggâdvuott tuõ'll'jed da viikkâd ooudâs jiijjâz kíõl da kulttuur.

Tuottvuott- da suävâdvuottprosee'ss mie'rren lij aiccâd da arvvtõöllâd historiallaš da ânn'jõž čârstummuž, mie'ldd looggee'l riikk suddeempoliitikk, di vuõiggâdvuõđi neu'rrumšid, čiõlgted mä'htt tak vaakte sä'mmlaid da sij õhttsazkâdda ânn'jõž vue'jjest da e'tkķeed, mä'htt vuaitčeš õõu'deed õhttvuõđ sä'mmlai da Lää'ddjânnam riikk kõõsk di sä'mmlai kõõskâst. Tuottvuott- da suävâdvuottprosee'ss põrggmõššân lij lââ'zzted tie'ttemvuõđ sä'mmlain Lää'ddjânnam alggmeeran. Mie'rren lij še, što tuottvuott- da suävâdvuottprosee'ss puâđõssân Lää'ddjânnam riikk kuâdd vasttõõz da õõutsââ'jest säâ'mtii'gģin, saa'mi siidsâbbriin da jee'res säâ'mtuâimmjee'jivui'm ra'vvai sä'mmlai vuõiggâdvuõđi teâuddjummuž Lää'ddjânnmest.

3.3 Täävtõs

Komissio tuâj täävtõssân lij noorrâd sä'mmlai kíõččlâsttmõõžžid Lää'ddjânnam riikk da jee'res ve'rģgnii'kķi tuâimin da tõ'st, måkam vaiktõõz da seu'rrjummuž tõin liâ leâmmaž da õinn liâ sä'mmlaid alggmeeran da tõn vuâzzlaid o'dinakai ooumžen, da tuejjeed tån teâđ kuâsttjee'jen.

Raajee'l õhttsaz fi'ttjõõz historiallaš da ânn'jõž čârstummšest, mie'ldd looggee'l suddeempoliitikk, di vuõiggâdvuõđi neu'rrumšin, komissio räâjj vuâđ suävâdvuõđ raajmõ'sše sä'mmlai da riikk kõõsk, raajõõzlaž muttsa di na'ddjõ'sse vuâđđõvi vuârrvaiktõ'sse, kââ'tt tuârjjad sä'mmlai vuei'tlvažvuõđid tuõ'll'jed da viikkâd ooudâs jiijjâz kíõl da kulttuur, ââ'nee'l se'st ä'rbbvuõđlaž jie'llemvuõ'jjid – kooi õđđmest lij õhttvuott maddu da čäcca.

Komissio âlgg põrggâd vä'ldded tuâjast lokku sä'mmlai vuõiggâdvuõđi teâuddjummuša vaaktee kõskksaz muuttâstuejje'e'jid, mâ'te äimmõsmuuttâs.

Komissio tuâjj âlgg pu'rģģeed da vie'kķted kíõtt'tõöllâd traumaid, koid sä'mmla nu't meeran gu o'dinakai ooumžen kue'dde pâ'jjelpuõlvvõõgglânji.

Vää'ldee'l lokku, što sä'mmla liâ meer neellj jânnmest, da što va'stteei tuottvuott- da suävâdvuottprosee'ss liâ jâttjam le'be plaaneem vue'Inn Taarrâst da Ruõccâst, komissio tuâjast lij šiõgg vä'ldded lokku tâ'vvjânmallaš kíõččâmvue'jj da raajjad õhttvuõđid jee'res Tâ'vvjânnmi prosee'ssid.

Pää'staddrõs
Postadress
Postal Address
Valtioneuvoston kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Finland

Jää'ttemaddrõs
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Finland

Te'lfon
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Fakss
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

n-pää'st, interne'tt
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Komissio tuâj täävtössân lij še ra'vvjed sää'mvuõđ da sää'mkulttuur tobddmõõžž vä'lddmeer kõõskâst da nu't raajjad oudldõõzzid meerkõskkvuõđi miõttlõs ouddnummša.

3.4 Tuâj da resuurs

Tuõttvuõtt- da suâvâdvuõttkomissio âlgg raajjad tuâjast rapoort, kââ'tt âânn se'st še tuâimme'tkkõõzzid. Tuõttvuõtt- da suâvâdvuõttkomissio rapoort uu'det riikksuâvtõ'sse, sää'mteggâ da saa'mi siidsâbbrâ 30.11.2022 mõõnee'st. Jõs komissio ķeäčč meä'rmeâldli'žžen, tõt vuäitt u'vdded jiiijâs tuâjast še kõskkrapoortid. Riikksuâvtõs vuäitt teâđted ää'sšest ee'ttiķ-kââ'dd.

Komissio vuäitt suâvted tuâimmjummses da riâššõõttâd naa'lin, koon ķeä'čče pue'rmõsân, da alteed ouddmiârkkân tuâjj-jooukid le'be juâgggtõõzzid tieu'ddeem diõtt tuâjjânouddmõõžžâs da tõõzz pijjum täävtõõzzid.

Komissio va'lljad jiõccses vä'lddpiisar da vuei'tlvaž jee'res piisarkââ'dd vuâzzlaid.

Riikksuâvtõõzz kanslia čuä'jat komissio tuâimmjummsâ mie'rrtie'ğğ.

3.5 Jee'res ää'sš lokku vä'lddemnalla

Psykososiaal'laž tuârjjõs lij vääžnai vue'ss prosee'ss teâuddjummuž. Jiõglvaž da psyykklaž tuârjjõs sää'mķiõlin da kulttuurtuâggâ õõlgtem naa'lin âlgg lee'd vuâžžamnalla.

Tuäivat, što jee'res ve'rğğnee'ķķ tuejje õhttsažtuâj komissioin da vie'ķķte tõn tuâjees spraavmõõžžâst komissio nu't raaukeen. Komissio vuäitt ha'ņķķeed teâđ da tuejjeed jee'res õhttsažtuâj ouddm. universitee'ttivui'm.

Suâvâdvuõttprosee'ss aunnstõõzz arkivââ'stet Meersažarkiiv Sää'markii've.

3.6 Norrõs

Tuõttvuõtt- da suâvâdvuõttkomissio vuâzzla liâ veiddsõs na'ddjõõzz naudšeei oummu sä'mmlai da läâ'dd õhttsažkââ'dd kõõskâst. Vuâzzla liâ čõnnsa'ttem jiâ-ka ee'ttkââ'st tõn vue'ssbeä'l, kââ'tt lij si'jjid e'tkkââm le'be si'jjid va'lljäâm. Komissioist â'lğge lee'd vuâzzla, koin lij spesiaalsilttummuš sä'mmlai jeälain, ķiõlâst da kulttuurâst. Komissio nõõmtummšest vää'ldet lokku tää'ssbeällsânji jee'res sää'mķiõll'jooukid. Komissio nõõmtummšest põõrgât vä'ldded lokku sooggbie'li tää'ssbeällsaž ee'ttkâsttmõõžž.

Komissio meä'rat riikksuâvtõs nâânn õhttsažtuâjast sää'mtii'ğğin da saa'mi siidsâbbrin. Komissioist liâ 5 komissaar. Komissaarin 2 va'lljeet riikksuâvtõõzz e'tkkõõzzâst, 2 va'lljeet sää'mtee'ğğ e'tkkõõzzâst da 1 saa'mi siidsâbbar e'tkkõõzzâst.

Tuõttvuõtt- da suâvâdvuõttprosee'ss tuârjjõssân vuâđdeet parlamentaarlaž seu'rrjemjoouk. Ee'ttiķ-kââ'ddest ee'ttkâ'stemnalla âârrai peällõõggin raaukât jou'ķķe ee'ttķee'jid, seâmmanalla gu sää'mtee'ğğest da saa'mi siidsâbbrest di evanķeel-luteerlaž ceerkvest da ortodookslaž ceerkvest. Seu'rrjemjoouk saaggjââ'dtee'jen tuâimmai riikksuâvtõõzz kanslia riikkpiisar.

Pää'stadrõs
Postadress
Postal Address
Valtionneuvoston kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Finland

Jää'ttemadrõs
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Finland

Te'lfon
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Fakss
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

n-pää'st, interne'tt
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

Pää'staddrös
Postadress
Postal Address
Valtioneuvoston kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Finland

Jää'ttemaddrös
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Finland

Te'lfon
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Fakss
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

n-pää'st, interne'tt
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi